

МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО САМОСТІЙНОГО ОВОЛОДІННЯ ІНШОМОВНИМ ДІЛОВИМ ПИСЕМНИМ СПІЛКУВАННЯМ З ВИКОРИСТАННЯМ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті висвітлено психолого-педагогічні умови формування внутрішньої позитивної мотивації студентів до самостійного оволодіння іношомовним діловим писемним спілкуванням з використанням дистанційних технологій, запропоновано визначення поняття «самостійне оволодіння іношомовним діловим писемним спілкуванням», «електронний кейс для самостійного оволодіння іношомовним діловим писемним спілкуванням».

Ключові слова: мотивація, самостійна навчально-пізнавальна діяльність, ділове писемне спілкування, дистанційні технології.

В статье рассмотрены психолого-педагогические условия формирования внутренней позитивной мотивации студентов к самостоятельному овладению иноязычным деловым письменным общением с использованием дистанционных технологий, предложено определение понятия «самостоятельное овладение иноязычным деловым письменным общением», «электронный кейс для самостоятельного овладения иноязычным деловым письменным общением».

Ключевые слова: мотивация, самостоятельная учебно-познавательная деятельность, деловое письменное общение, дистанционные технологии.

The article is focused on the psychological and pedagogical conditions of forming internal positive motivation of students to master foreign business written communication with the use of distance technologies independently, the definitions of the following notions have been suggested «independent mastering of foreign business written communication» and «electronic case for independent mastering of foreign business written communication».

Key words: motivation, independent educational and cognitive activity, business written communication, distance technologies.

Одним із найважливіших завдань, що стоять перед вищою школою, є підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. Випускник вищого навчального закладу повинен не тільки отримати знання з відповідних дисциплін навчального плану, але й оволодіти навичками та вміннями самостійної навчально-пізнавальної діяльності з метою цілеспрямованого самонавчання. Тому сучасна система освіти зацікавлена у розробці нових методик та у пошуку інноваційних методів підвищення ефективності самостійного оволодіння студентами навчальним матеріалом.

Дослідженням проблеми формування мотивації до здійснення навчально-пізнавальної діяльності у різні часи займалися І.О.Зимня, Є.П.Ільїн, Т.І.Левченко, О.М.Леонтєв, А.К.Маркова, А.А.Реан, С.Л.Рубінштейн та інші дослідники. Але й сьогодні ця проблема не втрачає своєї актуальності.

Мета статті – висвітлити психолого-педагогічні умови формування мотивації студентів до самостійного оволодіння іношомовним діловим писемним спілкуванням.

Самостійне оволодіння іношомовним діловим писемним спілкуванням – це самостійна навчально-пізнавальна діяльність, у процесі якої студенти працюють самостійно з підготовленим викладачем матеріалом для досягнення сформульованої викладачем мети навчання. При цьому вони використовують запропоновані викладачем прийоми, методи та засоби навчання.

Самостійне оволодіння іношомовним діловим писемним спілкуванням, крім інших чинників, має базуватися на достатньо високій мотивації студентів до здійснення цієї діяльності. У свою чергу, формування мотивації є одним із завдань викладача.

В останні десятиріччя зросло усвідомлення психологами та педагогами ролі внутрішньої

позитивної мотивації до навчання для забезпечення успішного оволодіння знаннями і вміннями. Високий рівень позитивної мотивації може компенсувати недостатньо високі здібності, але високий рівень здібностей не може компенсувати відсутність навчального мотиву, не може привести до значних успіхів у навчанні [8].

Мотивацію до навчання розглядають як сукупність мотиваційних чинників, тобто цілей, потреб, мотивів, що спонукають того, хто навчається до активної навчально-пізнавальної діяльності у засвоєнні знань, оволодіння навичками та вміннями.

Вчені виділяють зовнішню та внутрішню мотивацію. Як відомо, зовнішня мотивація є результатом навчання під тиском, примусово, не пов'язана з процесом пізнання, не має мотиву до отримання знань, набуття вмінь, а, отже, є малоефективною і не може сприяти ефективності засвоєння навчального матеріалу, зокрема, коли йдеться про самостійну навчально-пізнавальну діяльність у позааудиторних умовах.

Що стосується внутрішньої мотивації, деякі дослідники (О.М.Леонтьєв, Р.С.Немов та ін.) поділяють внутрішню мотивацію на перспективну та процесуальну. Перспективна мотивація пов'язана, наприклад, з усвідомленням важливості оволодіння іноземною мовою як майбутньою професією, для задоволення особистісних потреб, здійснення подорожей, майбутньої професійної діяльності тощо. Процесуальна мотивація – це задоволення від самого процесу навчання. На думку О.Б.Тарнопольського, процесуальна мотивація є «найсильнішим із видів мотивації, тому, коли вдається сформувати її у процесі вивчення іноземної мови, успіх навчання є в значній мірі гарантованим» [10, с. 26].

Т.І.Левченко вважає, що важливим видом внутрішньої мотивації є пізнавальна мотивація, і коли вона «починає домінувати серед інших видів діяльності, то перетворюється у нову якість особистості, впливає на її емоційний стан, сприяє розвитку творчості, креативності, самостійному пошуку інформації, самоактуалізації та самореалізації [5, с. 77]».

На думку Н.Ф.Коряковцевої, мотивація самостійної навчальної діяльності в процесі оволодіння іноземною мовою формується «в результаті динаміки внутрішніх пізнавальних мотивів, активізації зовнішніх соціальних мо-

тивів і зближення зовнішньої і внутрішньої мотивації», при цьому, продовжує автор, соціальні мотиви не завжди є «дієвими», що пояснюється «недостатнім усвідомленням учнем реального використання іноземної мови в майбутньому» [3, с. 43-44].

Виходячи з викладеного вище вважаємо, що у процесі самостійного оволодіння іншомовним діловим писемним спілкуванням слід спиратися на внутрішню позитивну мотивацію, коли мотиви до навчання породжуються самими студентами, а сам процес навчання має особистісне значення та прагнути до формування процесуальної мотивації, але для цього викладачем мають створюватися відповідні умови.

Джерелом мотивації, на наш погляд, має стати особистісна потреба студента у оволодіння іншомовним діловим писемним спілкуванням як засобом міжкультурної комунікації для задоволення професійних потреб у майбутньому, а бажання досягти високого рівня в цьому виді мовленнєвої діяльності становитиме зміст потреби. Адже професійно спрямовані знання, сформовані навички і вміння з іноземної мови, яких набувають студенти під час навчання у вищому навчальному закладі істотно впливають на якість їх майбутньої професійної діяльності.

Отже, внутрішня позитивна мотивація до самостійного оволодіння іншомовним діловим писемним спілкуванням – це сукупність навчальних мотивів, потреб, інтересів студентів.

Мотив ми розуміємо як спонукання до самостійної навчальної діяльності студентів у оволодінні діловим писемним спілкуванням, яка пов'язана з задоволенням їх майбутніх професійних потреб та є дуже важливим чинником, тому що «будь-яка діяльність характеризується певним мотивом і певною метою» [6, с. 155]. Мотивом студентів до самостійної навчально-пізнавальної діяльності має стати також особистісний зміст оволодіння іншомовним діловим писемним спілкуванням. Р.П.Мільруд зауважує, що вивчення іноземної мови набуває для студентів особистісного змісту залежно від того, «якою суб'єктивно значущою діяльністю, або системою діяльностей інтегровані мовні знання, що отримуються» [7, с. 88]. На думку І.О.Зимньої, для навчальної діяльності характерними є два види мотивів – мотив досягнення та пізнавальний мотив [1]. Є.П.Ільїн вважає, що на успішність навчання впливають професійний та пізнавальний мотиви [2]. Ви-

ходячи з зазначеного вище, вважаємо, що особистісний, професійний і пізнавальний мотиви студента якнайбільше сприяють формуванню його внутрішньої позитивної мотивації у самостійному оволодіння іноземним діловим писемним спілкуванням.

Отже, внутрішня позитивна мотивація до самостійного оволодіння іноземним діловим писемним спілкуванням, на нашу думку, має складатися із мотиваційних чинників. В першу чергу це усвідомлення студентом ролі та значення ділового писемного спілкування, своїх комунікативних потреб у здійсненні ефективної професійної діяльності, що, в свою чергу, сприяє постійно зростаючій особистісній потребі до збагачення знань. Слід додати готовність до самонавчання, самореалізації та самовдосконалення і отримання позитивних емоцій у процесі навчально-пізнавальної діяльності.

На нашу думку, самостійна навчально-пізнавальна діяльність студентів має бути організована таким чином, щоб студенти самостійно виконували вмотивовані дії щодо навчання і самоконтролю, спрямовані на досягнення мети навчання, а також для ефективного здійснення ділового писемного спілкування у процесі вирішення майбутніх професійних завдань.

Спираючись на положення концепції учіння С.Л.Рубінштейна, який зазначав, що «метою учіння як базового засобу засвоєння узагальнених результатів того, що створено попередньо працею людини, є підготовка до майбутньої самостійної трудової діяльності» [9, с. 495], ми вважаємо, що зміст навчального матеріалу значно впливає на формування та підтримку внутрішньої позитивної мотивації до самостійного оволодіння іноземним діловим писемним спілкуванням та сприяє формуванню процесуальної мотивації. Це потребує ретельного відбору навчального матеріалу, оскільки узгодженість змісту навчання (теми, наближені до реальних комунікативних ситуацій, у яких здійснюється ділове писемне спілкування, необхідний лексичний і граматичний мінімум для його ефективної реалізації) і способів його подачі з реальними можливостями та здібностями студентів сприяє формуванню та підтримці мотивації. Такий відбір змісту навчання на основі аналізу професійних потреб студентів, як зазначає О.Б.Тарнопольський, слід проводити «виключно на рівні комунікативного аспекту цього змісту» [10, с. 45].

Отже, оптимально відібраний зміст навчання (зокрема й соціокультурний) та методично грамотно організоване навчання закріплює всі мотиваційні чинники: потреби, інтереси, емоції, самі мотиви. Це означає, що навчальні матеріали повинні мати під собою когнітивну, комунікативну, професійно-орієнтовану цінність, носити творчий характер і стимулювати розумову активність студентів.

На думку Г.С.Костюка «тільки те, що самостійно продумане і засвоєне учнями, повністю засвоюється ними і стає їх переконанням» [4, с. 367]. А це, у свою чергу, передбачає зміну характеру самостійної роботи студента, адже, як зауважує К.Роджерс, треба створити клімат, який спрямований не на викладання, а «на допомогу в самостійно спрямованому навчанні» [12, с. 104].

А. Бесс виділяє три реалії у вивченні іноземної мови щодо потреб і мотивації: «те, що студент хоче вчити; те, що від нього вимагають; те, що треба вивчати, тобто, це – бажання, необхідність і мета вивчення іноземної мови» [11, с. 42]. Для того, щоб професійна необхідність у процесі самостійного оволодіння іноземним діловим писемним спілкуванням співпадала з бажанням і необхідністю вчитися, навчальна діяльність має бути вмотивованою і цілеспрямованою, оскільки ставлення студентів до цієї діяльності, а відповідно і до того як він реалізує себе в ній, визначається тим, наскільки він усвідомлює цю необхідність у майбутній професійній діяльності, предмет самої діяльності, потреби і можливості використання вмінь іноземного ділового писемного спілкування для реалізації своїх професійних завдань.

На нашу думку, використання в навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, дистанційних, сприяє ефективнішому формуванню та підтримці внутрішньої позитивної мотивації до самостійної навчально-пізнавальної діяльності. За таких умов, студент оволодіває навчальним матеріалом самостійно, на відстані, без посереднього втручання викладача у процес його навчально-пізнавальної діяльності (але з можливістю консультативної допомоги з боку викладача), а також здійснює самоконтроль та саморефлексію. Як відомо, навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій несе в собі великий мотиваційний

потенціал, гарантує конфіденційність, забезпечує психологічний комфорт та високий рівень інтерактивності.

Вважаємо, що поєднання Інтернет-технології і кейс-технології, тобто розміщення на веб-сторінці «кейсу» навчально-методичних матеріалів (далі – «електронний кейс») уможливорює підвищення мотивації до навчання та ефективність самостійного оволодіння іноземним діловим писемним спілкуванням.

Електронний кейс для самостійного оволодіння іноземним діловим писемним спілкуванням – це електронний засіб навчання, розміщений у мережі Інтернет і містить комплект навчально-методичних матеріалів для формування у студентів умінь іноземного ділового писемного спілкування, забезпечує керування їх самостійною навчально-пізнавальною діяльністю у позааудиторних умовах. Для розробки і розміщення цього засобу навчання пропонуємо використовувати навчальне середовище Moodle.

Однією з функцій «електронного кейсу» ми визначаємо *мотивуючу функцію*, яка забезпечується, по-перше, за рахунок наповнення цього засобу навчання професійно-орієнтованими навчальними матеріалами таким чином, щоб робота з ними була цікава студентам і відповідала їх потребам у майбутній професійній діяльності, по-друге, через об'єктивне, неупереджене оцінювання навчальних досягнень студентів, адже діє розгалужений, миттєвий автоматизований суб'єкт-об'єктний зворотний зв'язок, по-третє, студент є незалежним у просторі і часі від викладача та інших студентів, по-четверте, працюючи самостійно з «електронним кейсом» студент може визначати власну стратегію учіння.

Отже, ми визначили психолого-педагогічні умови формування мотивації студентів до самостійного оволодіння іноземним діловим писемним спілкуванням, а саме: усвідомлення студентами ролі та значення іноземного ділового писемного спілкування для здійснення майбутньої професійної діяльності; усвідомлення студентами їх комунікативних потреб у майбутній професійній діяльності; постійно зростаюча особистісна потреба студентів до збагачення знань, самореалізації і самовдосконалення; відбір викладачем змісту навчання з урахуванням майбутніх професійних інтересів і потреб студентів; організація викладачем самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів так, щоб вони виконували самостійно

вмотивовані дії щодо навчання і самоконтролю, спрямовані на досягнення мети навчання, а також для ефективного здійснення ділового писемного спілкування у процесі вирішення майбутніх професійних завдань; використання «електронного кейсу» як засобу навчання для самостійного оволодіння іноземним діловим писемним спілкуванням.

Література

1. Зимняя И.А. Педагогическая психология: Учебное пособие. /И.А.Зимняя. – Ростов н/Д. : Изд-во «Феникс», 1997. – 480 с.
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П.Ильин. – СПб.: Питер, 2004. – 509с.
3. Коряковцева Н.Ф. Современная организация самостоятельной работы изучающих иностранный язык: Пособие для учителей / Н.Ф.Коряковцева – М.: АРКТИ, 2002. – 176 с.
4. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г.С.Костюк. – Київ: Радянська школа, 1989. – 608 с.
5. Левченко Т.І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах: Монографія / Т.І.Левченко. – 1-е вид. – Вінниця: «Нова Книга», 2002. – 512 с.
6. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность / А.А.Леонтьев.– Изд. 4-е стереотипное. – М.: Ком книга, 2007. – 216 с.
7. Мильруд Р.П. Личностный смысл изучения иностранного языка будущими педагогами / Р.П.Мильруд // Вопросы психологи. 1984, № 5. – с. 87 – 94.
8. Реан А.А. Психология личности в педагогическом процессе / А.А.Реан. – СПб., 1996. – 247 с.
9. Рубинштейн Л.С. Основы общей психологии: Серия «Мастера психологи» / Л.С.Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2004. – 713с.
10. Тарнопольський О.Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою / О.Б.Тарнопольський, С.П. Кожушко: Вінниця: Нова книга, 2008. – 288 с.
11. H.Besse. Enseigner la compétence de communication / Le français dans le monde, № 153, p.p. 41–47.
12. Rogers C.R. Freedom to Learn for the 80's. – Columbus, Ohio, 1984. – p.295.

Стаття надійшла до редакції 08.08.2011р.